

Vlaanderen
is open ruimte

Cultuurhistorisch overzicht 2021-2022

The image features a white background with a pattern of thin, parallel, diagonal lines sloping downwards from left to right. A large, solid green trapezoidal shape is positioned in the lower-left area, extending towards the bottom and right edges of the frame. The word "Inhoud" is written in white, bold, sans-serif font within the green area.

Inhoud

Voorwoord	4
------------------------	----------

Reconstructie en restauratie	7
---	----------

Landinrichting IJsevallei - Consolidatie jachtpaviljoen Kasteel Isque	9
Landinrichting Schelde en Rupel - Herstel bleekweide aan de steenovens	11
Landinrichting IJsevallei - Kasteelpark Isque: Heropbouw kasteelmuur en restauratie van poorten	13
Landinrichting Schelde en Rupel - Molensite Sint-Amands	15
Landinrichting de Merode - Renovatie omgeving Lourdesgrot aan de abdij van Tongerlo	17

Visualisatie en landschappelijke inrichting	19
--	-----------

Landinrichting Wildenburg-Aanwijs - Aanleg natuurlijke overstromingszone op historische veldvijverlocatie	21
Landinrichting Moervaartvallei - Beeldvorming van een ver verleden	23
Landinrichting Sint-Jansveldbeek - Erfgoedbelevingspad vissersverleden van Mariekerke	25
Landinrichting Poort Scherpenheuvel - Erfgoedwandeling Zichem	27
Landinrichting Vlaamse Rand - Herinrichting beschermd landschap Hooghof	29
Natuurinrichting de Biscopveld - Herstel Caluwenbroekvijver	31
Landinrichting de Merode - Herstel en optimalisatie vesten rond de abdij van Tongerlo	33
Landinrichting IJsevallei - Herstel stads- en dorpsgezicht Overijse	35
Landinrichting Groene Fietsgordel Brugge - Het waterkasteel in de Assebroekse Meersen	37
Ruilverkaveling Willebringen - Landmark en 3D app Gallo-Romeinse site Mellenberg	39
Landinrichting de Merode - Renovatie van de tuin aan de oude dekenij te Westerlo	41
Landinrichting Schelde en Rupel - Scheldeboorden Sint-Amands	43

Archeologisch onderzoek	45
--------------------------------------	-----------

Ruilverkaveling A11 - Archeologisch onderzoek in de middeleeuwse haven van Brugge	47
Natuurinrichting De Liereman - Bodemonderzoek i.f.v. archeologie	49
Landinrichting Maalbeekvallei Grimbergen - Bureaustudie en landschappelijk booronderzoek i.f.v. archeologienota	51
Landinrichting Woluwe-Trawool-Floordambos - Bureaustudie en landschappelijk booronderzoek i.f.v. archeologienota	53
Natuurinrichting Zwarte Beek - Landschappelijk booronderzoek en metaaldetectie	55
Ruilverkaveling Willebringen - Landschappelijk boor- en proefsleuvenonderzoek	57
Natuurinrichting Schuddebeurse - Opgraving Duinvallei	59
Inrichtingsnota Kwetsbage en Meetkerkse Moeren - Proefsleuvenonderzoek en opgraving KW fase 1	61

Inventarisatie en verkennend onderzoek	63
---	-----------

Landinrichting Woluwe-Trawool-Floordambos - Archeologische inventarisatie	65
Ruilverkaveling Sint-Rijkers - Geofysisch onderzoek Klare Wal	67
Landinrichting Maasvallei - Historische bomencollectie kasteelpark Vilain XIII Leut	69
Landinrichting Oudlandpolder - Opmaak Landschapsbiografie	71

Het netwerk Onroerend Erfgoed	73
--	-----------

Colofon	75
----------------------	-----------

Voorwoord

In het cultuurhistorisch overzicht 2021-2022 leest u hoe de Vlaamse Landmaatschappij in 2021 en 2022 aan erfgoedbescherming werkte in haar inrichtingsprojecten.

De projecten werden ingedeeld in vier groepen:

1. **Reconstructie en restauratie.**
Projecten waar reconstructie- of restauratiewerken uitgevoerd werden voor het herstel en behoud van erfgoed.
2. **Visualisaties en landschappelijke inrichting.**
Projecten waar het erfgoed in het landschap opnieuw zichtbaar gemaakt werd door visualisatie en landschappelijke inrichting.
3. **Archeologisch onderzoek.**
Projecten waar de archeologen van de VLM de uitvoering van de werken mee hebben opgevolgd.
4. **Inventarisatie en verkennend onderzoek.**
Projecten waar cultuurhistorische studies zijn uitgevoerd tijdens de planvorming.

De projectfiches gaan dieper in op de landschappelijke en archeologische aspecten van de projecten. Voor meer info over de projecten kunt u terecht op onze website, www.vlm.be, of bij de contactpersonen die in de fiches worden vermeld.

Veel leesplezier!

Toon Denys
Gedelegeerd Bestuurder VLM

Reconstructie en restauratie

Jachtpaviljoen

Vrijleggen vloer
jachtpaviljoen

Locatie

gemeente Overijse, Ijskelderlaan

Consolidatie jachtpaviljoen Kasteel Isque

Stand van zaken

In uitvoering.

Beheer

Gemeente Overijse

Project

Ter voorbereiding van de consolidatiewerken aan de ruïne van het jachtpaviljoen van kasteel Isque werd een bijkomend advies gevraagd aan Monumentenwacht Vlaanderen. Het rapport dat resulteerde uit de bouwkundige inspectie werd gebruikt bij het opstellen van het bestek voor de uitvoering van de werken.

De begroeiing op en rond de ruïne werd weggenomen en de vervuilde grond op de terracotta vloer binnen het gebouw werd verwijderd. De vloer werd gedocumenteerd en terug afgedekt met geotextiel en een laag teelaarde die ingezaaid werd.

Contactpersonen

David Depraetere, archeoloog

Raf Nilis, leidend ambtenaar

Rapport

R. Sommerfeld, W. Roest, Bouwkundige Inspectie Monumentenwacht Vlaanderen Kasteeldomein Isque - Ommuring Park (GO)(20901/2022/B), 2022.

Herstel bleekweide aan de steenovens

Stand van zaken

Goedgekeurd landinrichtingsplan Scheldeboorden Sint-Amands - Kleine Molenbeek Liezele.

Beheer

Gemeente Puurs-Sint-Amands is eigenaar en beheerder.

Project

De Steenovens vormen sinds oudsher een baken in het landschap van Sint-Amands. Sinds 1558 is er namelijk sprake van een economische activiteit in de buurt van de huidige locatie van de Steenovens. In de 17de eeuw kreeg de hoeve de functie van veldovens/steenovens voor de productie van baksteen en andere bouwstoffen. Later werd er ook een veerdienst ingericht die de Steenovens met de linkeroever van de Schelde moesten verbinden en vormde het dus ook meteen een handelsplaats. De hoeve werd gecombineerd met een herberg alsook een blekerij en dit tot aan zijn geleidelijk verval na de Tweede Wereldoorlog.

Het bleken van gewezen linnen diende om het linnen van verontreinigingen te ontdoen en het een mooie witte kleur te geven. Onderdeel van de procedure was het bleken op de bleekweide. Na het logen werden de lakens met houten pinnen op de bleek opgespannen en vastgepind. Vervolgens diende de bleker het over de bleek uitgestrekte lijngewaad nat te houden door het met water te overgieten. Om het begieten mogelijk te maken waren de bleekvelden ingedeeld in stukken van 15 à 18 m breed en minstens de lengte van de lijnwaadstukken lang. Elk stuk veld was afgebakend met grachten, smalle gegraven greppels, waaruit de Bleker water kon scheppen voor het begieten van het linnen. Deze grachten kwamen uit op een dwarse sloot die via een sluis in verbinding stond met de Schelde.

De Bleekweide wordt hersteld en ingericht om de historiek van de Steenovens in een ruimer verhaal te beleven. Steenovens is het eindpunt van de historische as tussen het beschermde dorpsgezicht van Sint-Amands aan de kaai, Dam, Donkerkapel, Molensite, polder en de Steenovens. De Bleekweide is tevens de onthaalpoort voor de vele fietsers die vanuit Buggenhout de gemeente Puurs-Sint-Amands binnen fietsen.

Contactpersoon

Stefan Van Riet, planontwerper

Restauratie poorten

Herstel
kasteelmuur

Locatie

gemeente Overijse,
Waversesteenweg

Kasteelpark Isque

Heropbouw kasteelmuur en restauratie van poorten

Stand van zaken

Uitgevoerd.

Beheer

Gemeente Overijse.

Project

De ommuring van Kasteel Isque is volledig heropgebouwd om het historische karakter te herstellen. Doorheen de jaren waren delen van de muur vervangen door moderne bakstenen waardoor het erfgoedkarakter verloren ging. Met het inrichten van het kasteelpark werd de muur langs de Waversesteenweg terug in ere hersteld. Op een nieuw fundament werd een kernmuur in betonblokken opgetrokken, die daarna werd afgewerkt met bakstenen die uiterlijk qua formaat en verband zo goed mogelijk lijken op de originele uitvoering in 'Spaanse' handvormstenen (incl. de steunberen). Initieel werd gehoopt om de oude stenen te kunnen recupereren, maar dit bleek onmogelijk door hun fragiele toestand. Er werd gebruik gemaakt van kalkvoegmortel zoals vroeger gebruikelijk was. In 2019 werd een fotogrammetrische opname gemaakt van de oude toestand van de kasteelmuur (zuidelijke en oostelijke muur) als historisch document voor toekomstig onderzoek.

Op oude foto's is te zien dat de hoek van de Waversesteenweg en de Dreef een lage muur was met smeedwerk op. Ook dit hekwerk werd terug aangebracht. Daarnaast werden de poorten gerestaureerd en teruggeplaatst. De poorten werden gedemonteerd, gezandstraald, thermisch verzinkt en gepoedercoat in zwarte kleur.

Contactpersonen

David Depraetere, archeoloog

Raf Nilis, leidend ambtenaar

Molen van de Gansacker
© Beeldenbank Onroerend
erfgoed

Vlaams Centrum voor Molinologie

Locatie

gemeente Sint-Amands,
Molendreef

Molensite Sint-Amands

Stand van zaken

Goedgekeurd Landinrichtingsplan Scheldeboorden Sint-Amands - Kleine Molenbeek Liezele.

Beheer

Gemeente Puurs-Sint-Amands, Kempens Landschap en de Vereniging voor Natuur en Stedenschoon (KVNS).

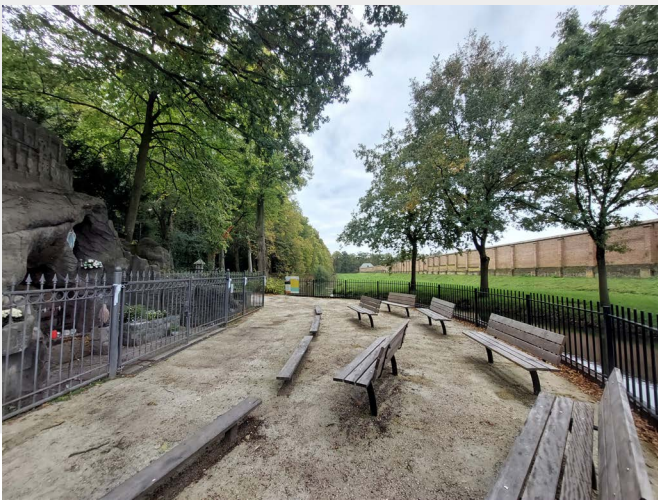
Project

Aan de rand van de Scheldeboorden, net naast de winterdijk stond ooit de oudste windmolen van Sint-Amands. In 1903 werd deze gesloopt. De KVNS, Stichting Kempens Landschap en de gemeente Puurs - Sint-Amands gaan deze Koutermolen heropbouwen. In 2014 werd hiervoor de Gansakker-molen uit Geel aangekocht. De sokkel met een ondergrondse constructie voor de molen werd inmiddels opgeleverd en huisvest sinds juni 2016 het Vlaams Centrum voor Molinologie en Molenzorg Vlaanderen.

Er wordt gestreefd naar een meer open landschap in de onmiddellijke omgeving van de molen, om zo de windvang te optimaliseren. Dit vormt ook meteen een referentie naar het meer historische landschap van de oorspronkelijke polder van Sint-Amands. De molen maakt deel uit van het historische kader van de Scheldeboorden en wordt daarom opgenomen in de recreatieve ontsluiting. Enkel de buiteninrichting van deze site wordt aangelegd en gesubsidieerd met het landinrichtingsplan.

Contactpersoon

Stefan Van Riet, planontwerper

Locatie

Abdij van Tongerlo

Renovatie omgeving Lourdesgrot aan de abdij van Tongerlo

Stand van zaken

Uitgevoerd in 2022.

Beheer

Abdij in samenwerking met de parochie van Tongerlo.

Project

De Lourdesgrot van Tongerlo werd opgericht in 1887, dankzij de ijver van een godvruchtige vrouw uit Tongerlo, die na haar reis naar Lourdes het plan opvatte een grot op te richten. Hierover sprak ze met de provisor van de abdij. Een geschikte plaats werd vlug gevonden, tegen de vest ten oosten van de abdij, stil en schilderachtig. Boven op de kant van de vest stond een beukenboom, zijn uitgespreide takken zouden de grot bekronen. Beneden zou het water van de vest de 'Gave' kunnen voorstellen.

De Lourdesgrot is een ZEN-monument. Bij de herinrichting van de vesten hebben we de tijd genomen om de omgeving van de Lourdesgrot te renoveren. Dit gebeurde met damwanden, verharding, bankjes en een omheining.

Contactpersoon

Bert Van Hooff, landschapsdeskundige - ontwerper

Visualisatie en landschappelijke inrichting

Uitlaatconstructie natuurlijke overstromingszone Vorsevijvers
 © VLM, Frank Debeil, september 2021

Detailkaart landboek Wingene (1756) met aanduiding van de veldvijver en het archeologisch onderzochte dijklichaam aan de westzijde (bron: Rijksarchief Brugge)

Visualisatie inrichting perceel natuurlijke overstromingszone Vorsevijvers
 © VLM, Herlinde Jacobs, 2017

Locatie

gemeente Wingene,
 Bosbessendreef (Wildenburg)

Aanleg natuurlijke overstromingszone op historische veldvijverlocatie

Stand van zaken

Uitgevoerd (najaar 2020 - eind 2021).

Beheer

Provincie West-Vlaanderen (Groendienst en Dienst waterlopen)

Project

Aquafin (bouwheer), de gemeente Wingene en de VLM stonden in voor de uitvoering van een geïntegreerd project rond waterkwaliteit en -kwantiteit in en rond de woonwijk Vorsevijvers. De uitgevoerde afkoppelings- en rioleringswerken zorgen er voor dat het afvalwater van de 350 inwoners van deze wijk niet meer wordt geloosd in de Blauwhuisbeek.

De VLM kocht een stroomafwaarts gelegen weilandperceel van 4,9 hectare aan dat paalt aan de woonwijk. Met medefinanciering van de Provincie, die ondertussen eigenaar en beheerder is van het terrein, werd een natuurlijke overstromingszone aangelegd. De afgegraven zones bestaan uit ca. 2,7 hectare vochtig grasland en 1,1 hectare open water en moerasvegetatie. Ruim 1,7 hectare - voornamelijk opgehoogde gronden - werd door de bewoners van de Vorsevijvers bebost tijdens een publieke plantactie.

De natuurlijke overstromingszone (capaciteit ca. 10.000 m³) werd aangelegd op een locatie waar in de vallei van de Blauwhuisbeek een aaneengeschakelde reeks viskweekvijvers voorkwamen die van elkaar gescheiden waren door dijkjes ("dammen"). Het landboek van Wingene (1756) geeft een beeld van deze, op dat moment reeds vervallen veldvijvers.

Bij de uit te voeren werken zou één van deze dijkjes worden aangesneden. Tijdens het voorafgaand proefsleuvenonderzoek in 2017-2018 (archeologienota ID6556) kwam deze dijkstructuur aan het licht langs de contour van de oude veldvijver. De onderste opvulling van de uitgraving langs de dijk werd gedateerd door middel van een C14-datering (zaden van braam). Deze leverde geen precieze datering op, maar wijst er samen met de historische gegevens op dat het gebied vanaf het eind van de 17de eeuw en vooral vanaf de 18de eeuw in onbruik geraakte.

Contactpersoon

Frank Debeil, landschapsdeskundige - projectleider

Beeldvorming van een ver verleden

Stand van zaken

In onderzoek.

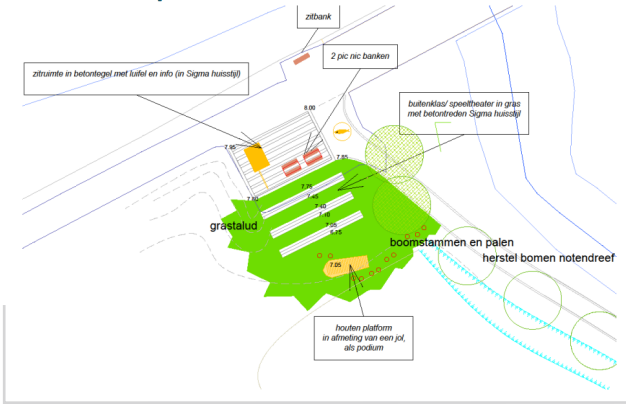
Project

In de Moervaartvallei is een eerste landinrichtingsproject in openbaar onderzoek voor het inrichten van grootschalige eenheden natuur op voormalig landbouwgebied. Deze Moervaartvallei heeft een complexe ontstaansgeschiedenis met bijzondere bodems en een grote aantrekkingskracht op de prehistorische mens. Om deze complexe ontstaansgeschiedenis eenvoudig voor te stellen, zijn verschillende periodes uit de geschiedenis gevisualiseerd in dwarsdoorsnedes (stage-opdracht Charlotte Willems).

Contactpersoon

Korneel Gheysen, archeoloog

Zitruimte/ buitenklas Kil

Route erfgoedbelevingspad

Locatie

Mariekerke, Bornem

Erfgoedbelevingspad vissersverleden van Mariekerke

Stand van zaken

Uitvoering voorzien in 2024.

Project

Binnen het landinrichtingsplan Sint-Jansveldebeek wordt voor het deelgebied Mariekerke een erfgoedbelevingspad ontworpen. Het erfgoedbelevingspad focust op het zichtbaar maken en opwaarderen van het historisch erfgoed en meer bepaald het vissersverleden van Mariekerke voor bezoekers en bewoners.

Mariekerke is een deelgemeente van Bornem gelegen aan de Schelde. Van voor de eerste Wereldoorlog tot eind jaren '80 stond de visvangst en -verwerking centraal in het dorp. Nu nog beweert iedere ietwat oudere inwoner van Mariekerke dat in die tijd iedereen in het dorp 'in de vis zat' en op een of andere manier bij het drogen en roken of vangen ervan betrokken was. Voor de Wereldoorlog stond de visvangst centraal waarbij men de vis met de kruiwagen ging verkopen tot 3-4 parochies ver. Sinds de eerste Wereldoorlog verslechterde de kwaliteit van het water van de Schelde waardoor de focus zich verlegde op het verwerken en verkopen van vis of paling. Het is deze tijd dat de befaamde haringrokerijen werden opgericht. Na de tweede Wereldoorlog ontstond er terug een interesse in de visvangst door de betere kwaliteit van het water van de Schelde. Maar niet alleen een heropleving van de visserij ontstond toen, een kwarteeuw durende periode van ongelooflijk intensieve visverwerking op industriële schaal en van een naar alle hoeken van België uitstralende visgroothandel.

Het erfgoedbelevingspad is een wandeling voorzien van interactie voor de kleinste, informatie voor de geïnteresseerde en moet de interesse opwekken van de toevallige passant. De wandeling gaat langs belangrijke plekken binnen Mariekerke in kader van het vissersverleden: de kil, de vismijn, de leg... In het landinrichtingsplan zijn enkele ingrepen voorzien in het landschap om de erfgoedwandering verder op te laden: een verblijfspot aan de start van de wandeling dichtbij de kerk, spelelementen en een buitenklas/speeltheater ter hoogte van het bosje met een jol als podium element, een kunstwerk aan de kil, de inrichting van de 'boantjes' waarbij de bestaande families en bedrijven in de picture worden zetten en een rookschouw als uitkijkpunt.

Contactpersoon

Thomas Dreesen, landschapsdeskundige

Grazende koe op vergroend marktplein

Maagdentoren

Deel van onthaalinfrastructuur Maagdentoren

Deel van onthaalinfrastructuur Maagdentoren

Locatie

Zichem

Erfgoedwandeling Zichem

Stand van zaken

Uitgevoerd in 2021.

Beheer

Stad Scherpenheuvel-Zichem

Project

Geen dorp in Vlaanderen dat zo gelinkt kan worden aan één van zijn inwoners, als Zichem. Ernest Claes en zijn geesteskind De Witte vormden een dankbare rode draad om met gerichte ingrepen in het straatbeeld, de rijke geschiedenis van het dorp te tonen aan bezoekers en inwoners.

De erfgoedwandeling is een wandeltraject dat langs verschillende interessante erfgoedplaatsen in Zichem gaat. Langsheen het traject is het de bedoeling dat de wandelaar op een leuke, creatieve manier meer te weten komt over het rijke erfgoed van Zichem.

Op een innovatieve en creatieve manier is een aantrekkelijke wandeling ontstaan. Zowel voor kinderen als volwassenen: de kinderen kunnen om de paar honderd meter iets nieuw ontdekken of beleven. Voor de belevingselementen werd gebruik gemaakt van het aanwezige erfgoed of van bv. verwijzingen naar de avonturen van De Witte. De elementen werden robuust uit hout gemaakt, eenzelfde stijl zorgt voor herkenbaarheid. Citaten uit de boeken van Ernest Claes werden op een creatieve manier verwerkt langsheen de route met de hulp van een street art kunstenaar.

Bij de wandeling hoort een gratis wandelboekje 'Met De Witte door Zichem', met extra uitleg in de vorm van leuke strips en prenten en enkele opdrachten voor langs het parcours. Het boekje is te downloaden of vind je aan de start van de tocht. De wandeling start en eindigt aan het station van Zichem, lengte: 3,5 km.

Contactpersoon

Bert Van Hooff, ontwerper

Bufferzone

Wandelpad

Picknickbank bufferzone

Plan Hooghof

Locatie

gemeente Asse, Neerzellik

Herinrichting beschermd landschap Hooghof

Stand van zaken

Uitgevoerd.

Beheer

Gemeente Asse

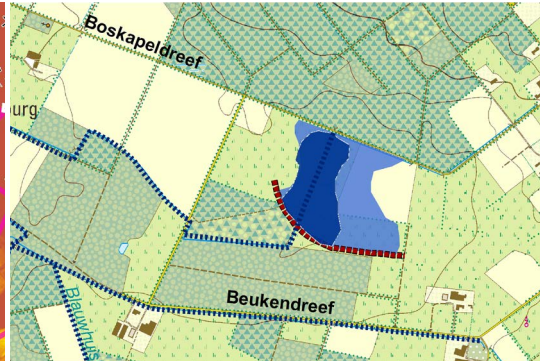
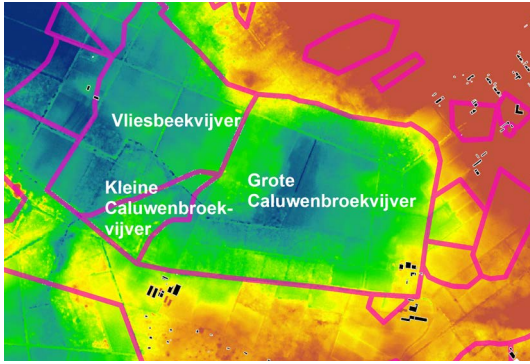
Project

Hooghof is een oude abdijhoeve van de abdij van Affligem. De hoeve is gelegen vlakbij de Brusselse Ring. Bestaande en verdwenen trage wegen rondom de hoeve werden heraanlegd. Om het open beschermde landschap te behouden werden er in de bermen kleine groepjes beplanting aangeplant en her en der een solitaire boom. Een groot erosiebekken werd voorzien langs de weg Obbergen. Een openbare boomgaard werd aangeplant en recreatieve elementen zoals infoborden en picknicktafels werden langsheen het verharde pad geplaatst. Op een vlonderpad wandel je door de vernatting langsheen de Veldwaterloop.

Contactpersonen

Wim Andries, leidend ambtenaar

Jan De Graef, werftoezichter

Herstel Grote Caluwenbroekvijver (Wingene)

Legende

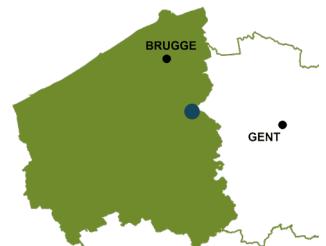
- historische veldvijverlocatie
- waterloppenet Blauwhuisbeek
- DTM resolutie 2 m op 2 m
- mogelijke dijklocatie
- Waarde
- Hoog: 19,5 m
- wateroppervlak - moeraszone
- Laag: 15,5 m
- Caluwenbroekvijver

VLM regio West,
Frank Debeil, jan. 2014

0 50100 200 m

dijk en waterpartij
Caluwenbroekvijver
© VLM, Frank Debeil,
november 2021

Locatie

gemeente Wingene,
Boskapeldreef (Wildenburg)

Herstel Caluwenbroekvijver

Stand van zaken

Uitgevoerd (zomer 2021 - najaar 2022).

Beheer

Agentschap voor Natuur en Bos

Project

Het noorden van Wingene behoort tot het historische Bulskampveld. In dit voormalig veldgebied lagen honderden viskweekvijvers tot aan de systematische ontginning van de heide (vnl. bebossing) op het einde van de 18de eeuw en de eerste helft van de 19de eeuw. Het landboek van Wingene (1756) geeft een mooi beeld van het uitgestrekte vijvergebied van Wildenburg dat bekend stond voor de kweek van karpers. Een voorbereidend historisch-geografisch onderzoek zorgde voor de nodige kennis over het ontstaan, uitbaten en verdwijnen van deze veldvijvers.

In het kader van het natuurinrichtingsproject stond de Vlaamse Landmaatschappij in voor het gedeeltelijk herstel van de voormalige Caluwenbroekvijver. Deze doelstelling werd eerder proactief geïntegreerd in het landschapsbeheerplan voor het beschermd cultuurhistorisch landschap Sint-Pietersveld (goedgekeurd 16/02/2017).

Deze grote viskweekvijver, gelegen in de vallei van de Blauwhuisbeek, was oorspronkelijk 43 ha groot. De huidige Caluwenbroekvijver heeft een oppervlakte van ca. 2,5 ha. Dwars op de beekvallei werd een typische veldvijverdijk met overloopsysteem (regelbare klepstuw) aangelegd. Er werd een nieuwe loop van de Blauwhuisbeek aan de zuidzijde van de vijver getraceerd zodat de veldvijver enkel nog gevoed wordt met schoon water vanuit de belendende natuur- en bospercelen van het domein Vagevuurbossen. Aansluitend op de nieuwe vijver werd aan grootschalige natuurontwikkeling gedaan door afgraving van de bouwvoor.

De inmiddels waardevolle site wordt natuurgericht beheerd. Fietsers en wandelaars die passeren langs de Boskapeldreef hebben een mooi uitzicht op dit deels hersteld cultuurhistorisch element.

Contactpersoon

Frank Debeil, landschapsdeskundige

Herstel en optimalisatie vesten rond de abdij van Tongerlo

Stand van zaken

Uitgevoerd in 2022.

Beheer

Abdij van Tongerlo

Project

De abdij van Tongerlo is een markant visueel en historisch baken in de Merode. Samen met de abdij van Averbode vertelt het een geschiedenis over het gebied dat nu “gebied de Merode” wordt genoemd.

In het landinrichtingsplan wordt optimalisatie van de landschappelijke en erfgoedwaarde van de abdij beoogd. Er wordt gekeken naar het totaalbeeld van de abdij in haar omgeving. Er wordt op zoek gegaan naar extra muros elementen/terreinen die een historische betekenis hebben voor de abdij, als aanvulling op de visie uit het recente erfgoedbeheerplan dat enkel naar de beschermde abdijsite van Tongerlo verwijst, binnen de ommuring.

De historische studie opgesteld door Rien Emmery in het kader van het erfgoedbeheerplan maakt gewag van enkele bijzondere structuren. De Vesten werden aangelegd in functie van viskweek en als bescherming tegen plunderaars en roversbendes. De vesten waren in de jaren 1600 veel ruimer dan nu het geval is. De eigendommen ten noorden van de abdij waren omsloten door een vest, die veel breder was dan nu (54 voet) (vn. aan de westzijde was de vest vrij breed.)

De vesten werden gevoed in het noordoosten door de Zandvoortbeek via een sluis en een goot. Regelmatig werd de vest leeg gelaten om slib te ruimen. In 1989 stelden de Norbertijnen de vraag om de vest ter hoogte van de Lourdesgrot door te trekken en de uitgegraven grond te gebruiken om de wegzakkende muren te stutten.

De inrichtingswerken zijn gericht op het herstellen van de vesten en het waterhoudend vermogen te vergroten. Door een stelstel van stuwtes werd het schaarse toekomstige water optimaal gebuikt. De vesten werden ontslibd en plaatselijk hersteld in hun oorspronkelijke breedte. De oevers werden versteigd met steenkorven. Noordelijk van de vest werd een oude vesttak uitgegraven als extra waterbuffer. Een gedeelte van de vest dat ooit gedempt werd, werd terug uitgegraven zodat één watervlak rondom de abdij ontstond.

Verder werd de recreatieve toegankelijkheid van het noordelijk bos verhoogd door de aanleg van een olifantenpad en het herstellen van een historisch dreefrelict.

Contactpersoon

Bert Van Hooff, landschapsdeskundige - ontwerper

't Kasteeltje

Herstel dorpsgezicht

Locatie

gemeente Overijse,
Waversesteenweg

Herstel stads- en dorpsgezicht Overijse

Stand van zaken

In uitvoering.

Beheer

Gemeente Overijse

Project

Het centrum van Overijse is grotendeels beschermd als stads- en dorpsgezicht. Het opnieuw zichtbaar openleggen van de IJse tussen de Waversesteenweg en het kasteeldomein van Kasteel Isque, herinrichting van het kasteelpark en de geplande consolidatiewerken aan het jachtpaviljoen dragen bij tot het herstellen van het stads- en dorpsgezicht.

De redenen om een herinrichting te voorzien zijn velerlei. Het park rondom de school en het kasteel wordt vandaag nauwelijks gebruikt als publiek park. De aanwezige wandelpaden vormen geen aangesloten route en de toegankelijkheid is relatief slecht. De ruimte rondom de visvijver is geen aangename verblijfs- of recreatieruimte. Het kasteelpark is bovendien niet echt ontworpen en/of onderhouden als een kasteeltuin. Het project omvat verschillende maatregelen om de situatie te remediëren. De visvijver wordt ecologisch geoptimaliseerd en verkleind met behoud van de historische rechthoekige vorm. Het park wordt voorzien van een heldere wandelpadenstructuur, gekoppeld aan duidelijke toegangen. De groenstructuur van het park wordt vereenvoudigd en zorgt voor een heldere structuur in het park. De historische dreef wordt heraan geplant met lindes. Daarnaast wordt de opgaande beplanting gebruikt om verschillende kamers en parkkamers te creëren. Het hydrologisch systeem van het gebied wordt geoptimaliseerd door de aanleg van een kwelgracht. De consolidatie van het jachtpaviljoen is gepland voor 2023.

Contactpersonen

David Depraetere, archeoloog

Raf Nillis, leidend ambtenaar

Het waterkasteel in de Assebroekse Meersen

Stand van zaken

In uitvoering. Verwachte afwerking in 2023.

Beheer

Stad Brugge en het Agentschap voor Natuur en Bos.

Project

In de Assebroekse Meersen wordt gewerkt aan behoud van de florarijckdom. Een belangrijk aspect is het herstel van de waterhuishouding en het behoud van de bijzondere bodem: veen op moeraskalk. Het oorspronkelijke veenmoeras was in de 12de eeuw zo goed als volledig verdwenen door uitvening. Veen is namelijk zeer goed bruikbaar als turf. In de 13de eeuw werd in dit moeras een waterkasteel gebouwd. Het kasteel bestaat uit 4 ronde grachten met hiertussen wallen. De buitenste gracht heeft een breedte van 5 m en een buitendiameter van 290 m, de binnenste een breedte van 20 m en een buitendiameter van 80 m. Op het centrale eiland, toegankelijk via bruggen, zijn de resten aangetroffen van een gebouw, waarschijnlijk een toren. De aangetroffen bouwmaterialen tonen aan dat dit ging om een rijk versierde constructie. Deze combinatie van grachten en toren centraal moet een bijzonder optisch effect gegeven hebben en was bedoeld voor het uitstralen van macht. Het centrale eiland was met binnendiameter van 40 m te klein als wooneiland. De eigenlijke woning, de kerk of kapel, en bijkomende gebouwen stonden vermoedelijk ter hoogte van de huidige kerk ten noorden van de beschermde archeologische site.

De beschermde archeologische site is slecht leesbaar door de omvang en een 19de-eeuwse trambeding door de site. De grachten zijn terug verveend en uitgevlakt. Om het kasteel te visualiseren en terug zichtbaarder te krijgen in de omgeving worden de grachten zeer ondiep terug uit gegraven. Alle graafwerken zijn op voorhand archeologisch gecontroleerd en mogen geen impact hebben op de archeologische site. De trambeding is gedeeltelijk opgebroken, wat de grachten terug in verbinding brengt. Centraal wordt een klein uitkijkpunt aangebracht. Door de beschermde status staan de werken onder constante archeologische begeleiding. Omwille van de zeer kwetsbare bodem (veen) mag enkel gewerkt worden met machines met zeer lage bodemdruk in droge periodes.

Contactpersoon

Korneel Gheysen, archeoloog

Het hypocaustum
Landmark site Mellenberg

Locatie

gemeente Kuntich,
Mettenweg

Landmark en 3D app Gallo-Romeinse site Mellenberg

Stand van zaken

Uitgevoerd.

Beheer

Stad Tienen

Project

Reeds in vroegere jaarverslagen werd aangekondigd dat de kern van de Gallo-Romeinse villasite Mellenberg te Kuntich fysiek zou worden beschermd onder permanent grasland en educatief ontsloten door een landmark. Op donderdag 8 december 2022 werd het in het oog springend monument, die een kunstzinnige verwijzing is naar het zgn. Hypocaustum-systeem, het Romeinse vloer- en muurverwarmingssysteem met typische pijlertjes waarvan sporen werden teruggevonden in het badgebouw, officieel ingehuldigd. Het terras waarop de landmark staat fungeert als zitbank en oriëntatieplatform die de richting naar en de afstand tot archeologische sites in de omgeving maar ook tot de Romeinse steden Rome en Tongeren aangeeft. Op die manier wordt de landelijke villa-site Mellenberg in haar ruimtelijke context geplaatst.

Mindscape3D ontwikkelde in nauwe samenwerking met de VLM en IOED Portiva een unieke 3D app waarmee – via QR-code – een virtueel bezoek aan het badgebouw mogelijk is. Via deze app kan je op een interactieve manier de opbouw van het badgebouw zien, hoe het vloer- en muurverwarmingssysteem werkte en wat de functie van het badgebouw was. Een fly-through video neemt je mee op een tijdreis. Daarnaast informeren ook infopanelen de bezoeker.

Het doel van deze educatieve inrichting is om de Romeinse tijdslaag in het landschap terug zichtbaar te maken en deze terug in het bewustzijn van de passant te laten nestelen. Verbinding maken met ons verleden is immers belangrijk voor ons gevoel van identiteit in een steeds verder globaliserende wereld.

De site is eveneens een stopplaats langs de fietsroute 'Fietsen met de Gallo-Romeinen in Tienen' (Stad Tienen & IOED Portiva).

Contactpersonen

David Depraetere, archeoloog

Stijn Sempels, leidend ambtenaar

Renovatie van de tuin aan de oude dekenij te Westerlo

Stand van zaken

Uitgevoerd in 2020.

Beheer

Natuurpunt en Agentschap voor Natuur en Bos.

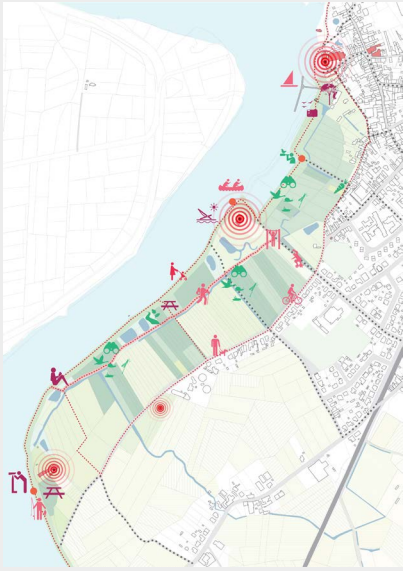
Project

De oude dekenij in het centrum van Westerlo werd in het jaar 1618 gebouwd door de Norbertijnen van de abdij van Tongerlo. De dekenij en de oorspronkelijke omgrachte tuin werden in 1974 beschermd. Het gebouw is eigendom van de gemeente Westerlo en herbergt sinds 2013 de toeristische dienst.

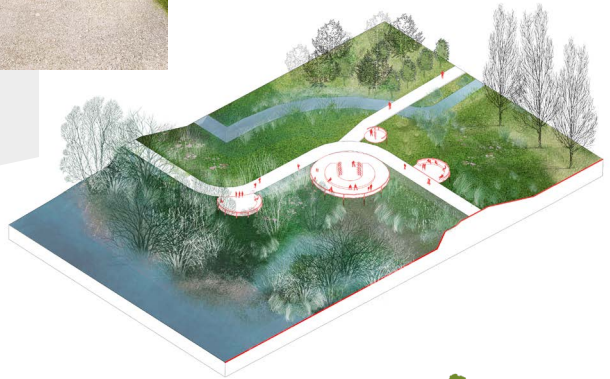
Via landinrichting werd de tuin grondig gerenoveerd om de dekenij als een onthaalpoort van het Merodegebied te versterken. Het oorspronkelijk patroon met haagjes en grasvelden met oude fruitboomrassen werd behouden.

Contactpersoon

Bert Van Hooff, landschapsdeskundige - ontwerper

bl

Locatie

gemeente Sint-Amands

Scheldeboorden Sint-Amands

Stand van zaken

Goedgekeurd Landinrichtingsplan Scheldeboorden Sint-Amands - Kleine Molenbeek Liezele.

Project

De groene Scheldeboorden worden gezien als een coherent geheel met de natuurgebieden van het Sigmaplan (het Zwijn, de Kleine en Grote Wal, het Groot Schoor). Voor het gebied van de Scheldeboorden op rechteroever wordt een landschapsvisie uitgezet waar ruimte is voor ongerepte natuur en ecologische corridors, maar ook voor landbouw en recreatieve structuren.

Dit recreatieve aspect wordt voornamelijk zichtbaar in een verfijnde padenstructuur, die de ontdekking van het landschap stimuleert. Tegelijk wordt er specifieke aandacht besteed aan de perspectieven doorheen dit landschap en de zichtbaarheid van verschillende waardevolle natuurzones. Daarnaast wordt een meer recreatief park voorzien aan de uitloper van de groene Scheldeboorden, in de nabijheid van de nieuwe kaai (het kaaipark).

Verder worden punctuele interventies aan de dijk voorgesteld (de dijkmodules), die het toelaten om uitkijkplatformen, informatiepunten, vissersplekjes, pontons, programma-boten, ... te installeren aan het water. Deze minimale interventies kunnen de dijk veranderen van een pure infrastructuurlijn naar een combinatie met gebruiks- en belevingsroute. Door vaker mogelijkheden met kleine programma's te voorzien, kan men op nog meer uiteenlopende manieren van de Schelde genieten.

De Scheldeboorden vormen zo ook een onderdeel (buiten de muren) van het belevingscentrum voor Water & Woord. Deze thematieken kunnen ontplooid worden binnen de recreatieve infrastructuur, waardoor een informatief-recreatieve wandeling kan ontstaan van aan het belevingscentrum en de kaai tot aan de Steenovens en terug. Deze lus laat de bezoeker toe om het landschapserfgoed in relatie tot de Schelde, de geschiedenis van het dorp en ook de link met Emile Verhaeren te ontdekken.

Contactpersoon

Stefan Van Riet, planontwerper

Archeologisch onderzoek

Archeologisch onderzoek te Hoeke

Locatie

Stad Damme,
gemeente Knokke-Heist

Archeologisch onderzoek in de middeleeuwse haven van Brugge

Stand van zaken

In uitvoering.

Project

De vereenvoudigde ruilverkaveling A11 ligt tussen de vroegere Zwingeel en oudere kanalen tussen Brugge en de zee. Langsheen de vroegere Zwingeel waren verschillende kleine havensteden aanwezig, waar schepen uit gans Europa aanmeerden. De vereenvoudigde ruilverkaveling A11 grenst aan de rand van één van zo'n havensteden, namelijk Hoeke. Bij de herverkaveling werd deze zone zo strikt als mogelijk opgevolgd. Deze zone werd tijdens de duur van het ruilverkavelingsproces beschermd als archeologische site.

Op de rand van de beschermde archeologische site Hoeke werden sporen aangetroffen van het middeleeuwse (boeren)leven: bewoningsafval, bouwmateriaal, diverse hooimijten, skeletten van paard of ezel, greppels, palenrij en een poel of depressie. Ook zijn er sporen van moertering (veenwinning) aangetroffen. Deze veenwinning vond plaats gelijktijdig met de havenactiviteiten in Hoeke. Opvallend is dat op de door moertering ontstane depressie afval van de havenstad werd opgebracht, en deze zone later opnieuw onder landbouw werd gebracht: de zone werd opgehoogd, genivelleerd en van perceel- en afwateringsgreppels voorzien. Dit gebeurde gelijktijdig met de teloorgang van de haven in Hoeke.

Ook de overige werken werden archeologisch opgevolgd. Hierbij werden in drie zones sites aangetroffen uit de late middeleeuwen.

Contactpersoon

Korneel Gheysen, archeoloog

Middenblok archeologische site

Locatie

Landschap De Liereman,
Oud-Turnhout/Arendonk

Bodemonderzoek i.f.v. archeologie

Stand van zaken

Planningsfase.

Project

In het Landschap De Liereman zullen de komende jaren heel wat werkzaamheden plaatsvinden die onder andere betrekking hebben op de waterhuishouding in het gebied en op landschapsherstel met het oog op het behalen van ambitieuze natuurdoelen. Deze maatregelen gaan gepaard met soms ingrijpende ingrepen in de bodem.

In De Liereman bevindt zich een uitgestrekt en uitzonderlijk goed bewaard finaalpaleolithisch en mesolithisch sitecomplex, dat een duinengordel omvat in het zuiden van het natuurgebied en dat beschermd is als archeologische site. Ook elders in De Liereman werden al vondsten gedaan die dateren uit de steentijden, waaronder ook enkele objecten die door Neanderthalers werden geproduceerd.

Bij het plannen van inrichtingsmaatregelen is het dus cruciaal om kennis te hebben van de gaafheid van de bodem om zo eventueel aanwezige sites zoveel mogelijk te kunnen vrijwaren en om verrassingen tijdens het uitvoeren van de werken te vermijden. Om deze reden werd op twee locaties in De Liereman een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd, dat bodemkartering die eerder door VLM werd uitgevoerd aanvulde en toeliet de beschikbare data archeologisch te interpreteren. Op basis van dit onderzoek kunnen al in de planningsfasen geïnformeerde keuzes worden gemaakt met betrekking tot de inrichting van het gebied. Bovendien kan voor zones met een hogere archeologische verwachting waar ingrepen zullen plaatsvinden een inschatting gemaakt worden van de grootteorde en aard van het verdere archeologische onderzoek. Het blijkt een uitdagende oefening te zijn om de zeer ambitieuze doelen binnen het Habitatrictlijngebied te verzoenen met aanwezige bodemkundige en archeologische waarden.

Contactpersonen

Sarah Linten, archeoloog

Bureaustudie en landschappelijk booronderzoek i.f.v. archeologienota

Stand van zaken

In uitvoering.

Project

In het kader van de aanvraagprocedure voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor de inrichting van een park ter hoogte van het vliegveld van Grimbergen werd een archeologienota opgesteld. Hiervoor werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd met aansluitend een landschappelijke booronderzoek teneinde in te schatten of bijkomend vooronderzoek noodzakelijk was, dit was niet het geval.

Contactpersoon

David Depraetere, archeoloog

Bureaustudie en landschappelijk booronderzoek i.f.v. archeologienota

Stand van zaken

In uitvoering.

Project

In het kader van de aanvraagprocedure voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning voor de gedeeltelijke ontharding en herinrichting van de Ravaartstraat werd een archeologienota opgesteld. Hiervoor werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd met aansluitend een landschappelijke booronderzoek teneinde in te schatten of bijkomend vooronderzoek noodzakelijk was, dit was niet het geval.

Contactpersoon

David Depraetere, archeoloog

booronderzoek

metaaldetectie

Locatie

gemeente Beringen

Landschappelijk booronderzoek en metaaldetectie

Stand van zaken

In uitvoering

Project

In het kader van het natuurinrichtingsproject Zwarte Beek zijn vernattingsmaatregelen nodig in functie van de natuurdoelstelling 'het creëren van een kleine zeggevegetatie'. Om dit te realiseren zullen op bepaalde plaatsen de greppels gedempt worden. Op een perceel waar greppels zullen worden gedempt werd een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd. Dit om te bepalen of er extra archeologisch onderzoek noodzakelijk is in het kader van de zorgplicht voor het archeologisch bodemarchief. Op basis van de boorresultaten werden de randvoorwaarden naar dieptebeperking van de ingrepen opgesteld. Deze volstonden om het archeologisch traject te kunnen afsluiten.

In het veengebied wordt de graszode verwijderd, worden bomen gerooid en ontstronkt en worden greppels gedicht ten behoeve van de vernatting. Er werd gebruik gemaakt van deze veenontsluiting om een archeologische metaaldetectie-prospectie uit te voeren. Er werden nog geen archeologische vondsten gedaan maar deze werken zijn nog volop bezig en er zullen nog prospecties volgen.

Contactpersoon

David Depraetere, archeoloog

Landschappelijk boor- en proefsleuvenonderzoek

Stand van zaken

Uitgevoerd.

Project

In het kader van de opmaak van archeologienota's in de procedure voor het verkrijgen van een omgevingsvergunning werd op twee locaties een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd, gevolgd door een proefsleuvenonderzoek in het kader van de zorgplicht voor archeologie.

Op de eerste locatie, ter hoogte van de Verbindingsweg te Boutersem, werd de plaats van een toekomstig wachtbekken nader onderzocht d.m.v. landschappelijke boringen en proefsleuven. Er werd een Levallois-afslag aangetroffen waardoor er op een later tijdstip nog een vervolgonderzoek nodig is d.m.v. proefputten.

Op de tweede locatie, een landbouwweg t.h.v. de Hoegaardsesteenweg/Meldertsestraat te Boutersem, werd de plaats van een toekomstige brede gracht nader onderzocht met proefsleuven. Er werden geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen waardoor deze locatie snel kon worden vrij gegeven voor uitvoering van de werken.

Contactpersonen

David Depraetere, archeoloog

Stijn Sempels, leidend ambtenaar

**Middelkerke
 Schuddebeurze**
 ASK Vlak 1

Projectnummer BAAC
 2020-0897
 Projectcode
 2021F215

Datum: 24-9-2021
 Schaal: 1:400

Legende

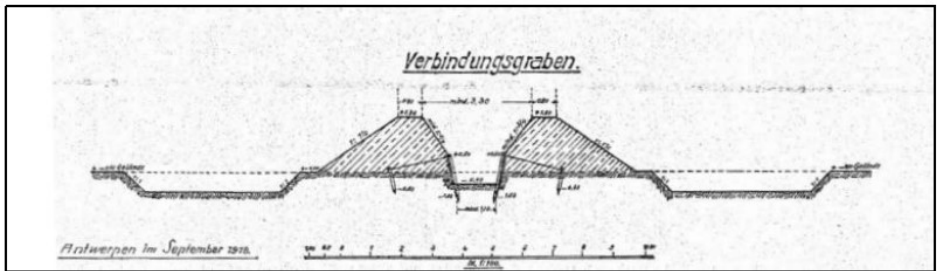
- Plangebied
- Werkput Vlak 1
- Moederbodem

Sporen

- Loopgraaf
- Staaak loopgraaf
- Paalkuil loopgraaf
- Paalkuil
- Extractiekuil
- Cultuurlaag
- Greppel
- Inslagkrater
- Kabelleuf
- Kuil
- Plantgreppel
- Plankuil
- Spitsporen
- Natuurlijk
- Vestiging
- Verloop loopgraaf

De verbindingloopgraaf ligt tussen de rode paaltjes © BAAC Vlaanderen

Schets opbouw Duitse verbindingloopgraaf in Antwerpen

Locatie

gemeente Middelkerke,
 Schuddebeurzeweg

Opgraving Duinvallei

Stand van zaken

De inrichtingswerken met inbegrip van de opgraving zijn uitgevoerd in de loop van 2021.

Project

In september 2021 is door een archeologisch team van BAAC Vlaanderen een zone van 'Duinvallei' in het natuurreservaat de Schuddebeurze opgegraven. Het eerder uitgevoerd proefonderzoek had aangetoond dat hier nog restanten van de Duitse linie uit 1914-1918 in de ondergrond bewaard waren.

Bij de opgraving zijn door het team de resten van een verbindingssloopgraaf gedocumenteerd. Omwille van de natte omstandigheden werd de loopgraaf meer dan honderd jaar geleden slechts enkele decimeters ingegraven (ca. 40 cm) waardoor de structuur enkel nog over een klein deel van het opgravingsterrein werd teruggevonden. Het verdere verloop van de loopgraaf kon worden gereconstrueerd aan de hand van paalkuiltjes die deel uitmaakten van de wandconstructie. De wanden bestonden vermoedelijk uit een combinatie van houten palen met vlechtwerk tussen. Om de geringe diepte van de loopgraaf te compenseren, werd langs beide zijden een aarden wal opgeworpen. Het zand voor de wal werd ter plaatse uitgegraven. De grote uitgraafkuilen volgen mooi het verloop van de loopgraaf. In de tweede helft van 1917 en in 1918, werd het gebied zwaar gebombardeerd met een kraterlandschap als gevolg. Tijdens één van deze bombardementen werd een deel van de opgegraven loopgraaf vernietigd door de inslag van een groot projectiel. Langs de inslagkrater werd door de Duitse soldaten een nieuwe loopgraaf gegraven.

Naast de resten van de loopgraaf zijn ook enkele oudere sporen waargenomen. Het gaat om twee middeleeuwse greppels, die vermoedelijk samenhangen met de inrichting van het duinlandschap. De ouderdom van die duinen staat nog ter discussie. Tijdens het veldonderzoek werden in de duinafzettingen namelijk scherven gevonden die mogelijk in de IJzertijd kunnen worden geplaatst. Momenteel wordt een OSL-datering (Optical Stimulated Luminescence) uitgevoerd van de duinafzettingen in de hoop dat die meer duidelijkheid zal brengen.

Contactpersonen

Elisabeth Van Besien, archeoloog

Els Ameloot, projectleider

veenontginning © Monument Vandekerckhove en RAAP

Leren schoenzool in situ © Monument Vandekerckhove

Drone-opname baksteenoven
© Monument Vandekerckhove

Locatie

gemeente Jabbeke,
Kwetshagestraat

Proefsleuvenonderzoek en opgraving KW fase 1

Stand van zaken

Proefsleuvenonderzoek is uitgevoerd in juli 2021 (RAAP), de opgraving in juli 2022 (Monument Van-dekerckhove).

Project

Als natuurcompensatie voor de uitbreiding van de Achterhaven van Zeebrugge werd in Kwetshage meer dan 45 ha rietmoeras gerealiseerd door een combinatie van gebiedsdekkende waterpeilverhoging en graafwerken. Binnen het archeologisch traject werd een proefsleuvenonderzoek (54 sleuven verspreid over 8 deelgebieden) en een vlakdekkende opgraving (1 zone parallel aan het kanaal Brugge-Oostende) uitgevoerd.

Tijdens beide onderzoeken werden heel wat sporen van veenwinning gedocumenteerd. De ontgravingdiepte (bovenste 50 cm) werd vastgesteld met profielputten, de omvang van de moerneringskuilen met kijkvensters en verdiepte vlakken. Op verschillende locaties waar een intacte veensequentie werd vastgesteld zijn stalen genomen voor botanisch onderzoek. Er werd weinig dateerbaar vondstenmateriaal teruggevonden maar op basis van cartografisch onderzoek kon de veenontginning in de late middeleeuwen worden gedateerd. Dit stemt overeen met de datering van een schoen-zool terug gevonden in de versmeten klei tussen de veenontginningsporen.

Langs het kanaal werd een site waar baksteenproductie plaatsvond opgegraven. De duidelijkste sporen omvatten de resten van drie of vier baksteenovens. Als brandstof werd steenkool gebruikt. De verwerkte klei is vermoedelijk van lokale oorsprong. Voor de aanvoer van de brandstof en de afzet van de bakstenen speelde het kanaal waarschijnlijk een cruciale rol. Een team van het KMI nam verschillende stalen om met behulp van archeomagnetisme te proberen de baksteenproductie nauwkeurig te dateren. Momenteel worden ze in de nieuwe of nieuwste tijd geplaatst. Naast de ovens werden ook verschillende pakketten gefragmenteerd puin en puinpakketten met misbaksels van baksteen terug gevonden. In dezelfde zone bevonden zich verder een bakstenen gebouw en twee waterputten. Mogelijk zijn deze gelinkt aan de baksteenproductie maar een jonger of ouder gebruik is ook mogelijk.

Contactpersonen

Elisabeth Van Besien, archeoloog

Edgard Daemen, projectleider

Inventarisatie en verkennend onderzoek

Merovingisch biconisch aardewerk - site Begoniagaarde

Middeleeuwse waterput site Begoniagaarde

Romeins aardewerk - site Begoniagaarde

Locatie

gemeenten Machelen,
Vilvoorde en Steenokkerzeel

Archeologische inventarisatie

Stand van zaken

Uitgevoerd.

Project

In het kader van het landinrichtingsproject Woluwe-Trawool-Floordambos werd een archeologische inventarisatie gemaakt van het projectgebied waarbij de gekende vindplaatsen in kaart werden gebracht en gekaderd werden binnen de landschapsgeschiedenis. Dit resulteerde in een artikel dat verscheen in het heemkundig tijdschrift Machala: J. Bosman, *Wonen langs de Zenne, Trawool en Woluwe door de eeuwen heen. Een landinrichtingsplan voor de Trawoolvallei*, in Machala, tijdschrift van de heemkundige kring van Machelen, JG. 16 - Nr. 32 - december 2019.

Als direct gevolg van deze inventarisatie werd de collectie van de opgraving op de Begoniagaarde-site in Machelen – waar vondsten en sporen uit de metaaltijden, de Romeinse tijd en middeleeuwen werden aangetroffen – terug gelokaliseerd en overgebracht naar een geschikte locatie nl. het On-roerend Erfgoeddepot Vlaams-Brabant. De resultaten van de inventarisatiestudie dienen tevens als inspiratie voor het uitwerken van specifieke inrichtingsmaatregelen rond erfgoed.

Contactpersonen

David Depraetere, archeoloog

Geofysisch onderzoek Klare Wal

Stand van zaken

Het geofysisch onderzoek is uitgevoerd in het voorjaar van 2022.

Project

Omwille van het archeologisch belang is de site Klare Wal uit landbouw genomen en overgedragen aan de gemeente Alveringem. Momenteel is het perceel in gebruik als grasland en herkenbaar als een cirkelvormige verhoging die deels omgeven is door een gracht. Klare Wal ligt op de rand van het zandleemplateau en de polders. Op luchtfoto's en het digitaal hoogtemodel is de site heel duidelijk te zien. Tot voor de herverkaveling was de site afgebakend als een cirkelvormig perceel op de Poppkaarten en kadasterplannen. Lange tijd werd Klare Wal gezien als een vroegmiddeleeuwse versterking, meer bepaald een ringwalburcht uit de 9de eeuw opgetrokken als versterking tegen de invallen van de Noormannen/Vikingen (castellae recens facta, tekst uit 891). Onderzoek in 2013-2014 uitgevoerd door de VUB in opdracht van de VLM, plaatste de site veel vroeger in de tijd. Centraal werd een dragende paalstructuur aangetroffen, die met behulp van radiokoolstofdatering rond 2050 v.C. kon worden gedateerd. Ook het weinige aangetroffen aardewerk werd in deze periode gedateerd. In combinatie met de cirkelvormige wal met gracht rond het perceel zou dit kunnen wijzen op een gebruik als sacrale plaats, een henge of een pioniersnederzetting op de rand van het zandleemplateau en de Ilzervallei. Een reden te meer om de site te bewaren.

Om de aandacht van de voorbijgangers te vestigen op de bijzondere vorm en de rijke geschiedenis van de site, engageerde de VLM de Nieuwe opdrachtgevers om samen met een opdrachtgeversgroep een kunstwerk op deze site te realiseren. Ter voorbereiding en met als doel de maximale bescherming van de nog aanwezige sporen bij de plaatsing van een kunstwerk, werd geofysisch onderzoek op basis van elektromagnetische inductie uitgevoerd. Dit laat toe om simultaan de elektrische geleidbaarheid en de magnetische gevoeligheid te bepalen. Hierdoor kunnen verstoringen van (recente of oude) bodems door opvulling met materiaal met een verschillende textuur (vergravingen in of net onder de bouwvoor), vochtgehalte of gehalte aan organisch materiaal vastgesteld worden zonder effectief in de bodem in te grijpen. Op deze manier kon rondom de aanwezigheid van een walgracht met wal en toegang in het oosten worden bevestigd. Centraal op de site zijn weinig tot geen sporen vastgesteld en zeker geen sporen van structuren in baksteen.

Contactpersonen

Elisabeth Van Besien, archeoloog

Brecht Igodt, projectleider

Kasteelpark
Vilain XIII

Locatie

Kasteelpark Vilain XIII Leut
(Maasmechelen)

Historische bomencollectie kasteelpark Vilain XIII Leut

Stand van zaken

Planvorming Landinrichtingsplan Heerlyck Meeswijk, Leut en Vucht.

Betrokken actoren

Toerisme Vlaanderen, Gemeente Maasmechelen, Regionaal Landschap Kempen en Maasland, VLM, Agentschap Onroerend Erfgoed, lokale landbouwer, bomenexperten.

Project

Kasteel Vilain XIII is één van de opvallendste erfgoedrelicten binnen het projectgebied. Het kasteel dateert in zijn huidige vorm uit het einde van de 17de eeuw maar heeft een veel oudere kern die vermoedelijk teruggaat tot de 13de eeuw. Charles-Ghislain Vilain XIII, midden 19de eeuw even minister van buitenlandse zaken, wordt in 1822 eigenaar van het domein. Hij laat een kasteelpark aanleggen in Engelse stijl en bouwt een waardevolle botanische collectie uit. Vermoedelijk werd een groot aantal van deze bomen meegebracht van zijn officiële buitenlandse reizen.

Bijna alle bomen met botanische waarde zijn momenteel op terugval of zijn afgestorven, en nieuwe aanplant blijkt vaak niet levensvatbaar te zijn. Daarom werd een bomenwerkgroep opgericht met als taak het inventariseren van de nog bestaande bomen, het vormen van een visie op de verjonging van de collectie en het formuleren van aanbevelingen voor een goede omgang met de veteranobomen.

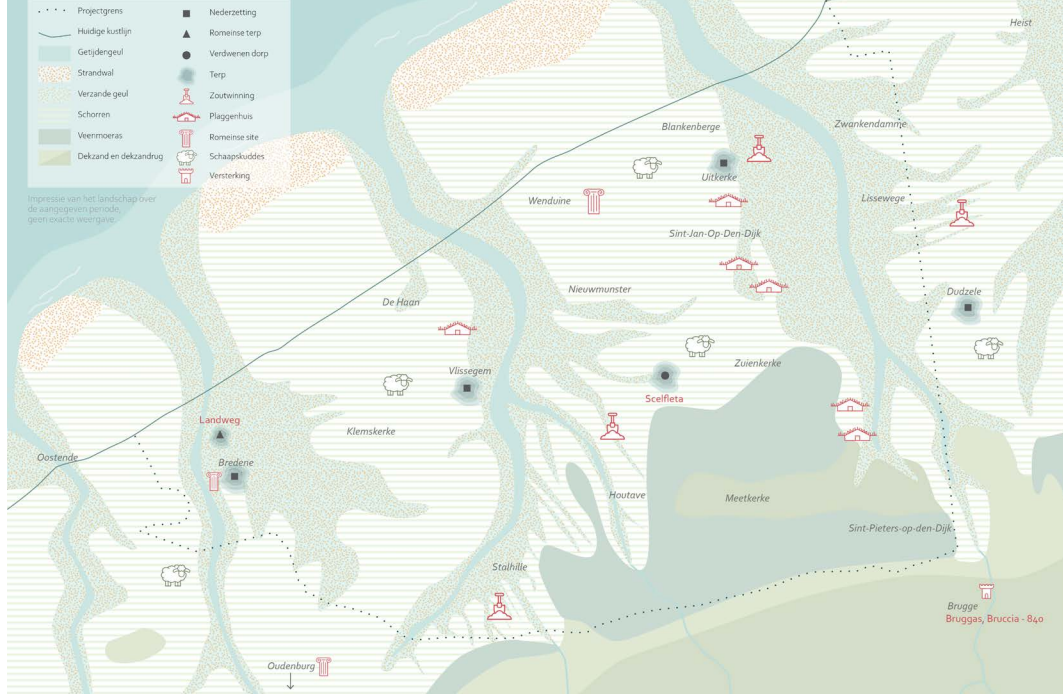
De bomencollectie zal de komende jaren verjongd worden met nieuwe aanplanten. De aanplant van nieuwe bomen volgt het oorspronkelijk landschapsontwerp. De bomenkeuze zal het concept van de diverse bomencollectie versterken maar er wordt ook rekening gehouden met klimaatbestendigheid van de soorten.

Om veteranobomen te beschermen is het essentieel om de wortelzone te vrijwaren van betreding. Intensieve betreding, onder andere door begrazing door vee, beïnvloedt immers de bodemstructuur, de bodemfunctie en de capaciteit om organische bodemkoolstof op te slaan. De veteranobomen of bomengroepen zullen daarom ruim worden afgerasterd. Binnen het landinrichtingsplan wordt via een herverkaveling uit kracht van wet op termijn ruimte gemaakt door het uitruilen van het intensieve landbouwgebruik uit de directe kasteelomgeving met de botanische bomencollectie. Deze zones zullen vervolgens aangepast worden beheerd door middel van extensieve begrazing, eventueel gecombineerd met maaibeheer.

Contactpersoon

Sarah Linten, archeoloog

Getijdenlandschap voor 900 na Chr.

Schematische kaart van het getijdenlandschap tot 900 na Chr.

Locatie

De Oudlandpolder ligt ten noordwesten van Brugge, tussen het Boudewijnkanaal, het kanaal Brugge-Oostende en de Noordzee, op delen van de gemeenten Blankenberge, Bredene, Brugge, De Haan, Jabbeke, Oudenburg en Zuienkerke.

Opmaak Landschapsbiografie

Stand van zaken

Eindrapport opgeleverd september 2022.

Project

De Oudlandpolder heeft een door de mens gemaakt landschap. Hoe de Oudlandpolder er vandaag uitziet, is de uitdrukking van een eeuwenlange en ijzersterke band tussen mens en landschap. Die wordt in de landschapsbiografie in detail beschreven. De Oudlandpolder was aanvankelijk een getijdenlandschap, gevormd door de invloed van de zee. Later verlandde het op natuurlijke wijze tot een gebied met zoute weiden. Daarna waren het de bewoners – gaande van jager-verzamelaars, zoutzieders en schaapsboeren over handelaars en kustridders tot polderboeren en dijkbouwers – die het getijdenlandschap verder omvormden tot de polder zoals wij hem vandaag kennen. Door de eeuwen heen heeft de beheersing van het zee- en regenwater daarin een cruciale rol gespeeld. De laatste 200 jaar is de transformatie van het landschap heel ingrijpend: denk maar aan grote infrastructuurwerken, de opkomst van het kusttoerisme, de invloed van de twee wereldoorlogen en de naoorlogse evolutie van de landbouw.

De landschapsbiografie is het resultaat van een samenwerking tussen BUUR Part of Sweco, Hogent en dr. Dries Tys. De landschapsbiografie zal als inspiratiebron dienen voor de visievorming, de opmaak en de communicatie van de diverse inrichtingsprojecten in de Oudlandpolder. De hoofddoelstelling daarvan is het opzetten van een klimaatrobust waterbeheer. De landschapsbiografie zal ook dienst doen als kwaliteits- en toetsingskader voor de toekomstige ontwikkelingen. Ook in de toekomst zal de mens dus het landschap in de Oudlandpolder blijven vormgeven.

Het studieteam kon terugkoppelen met een stuurgroep waarin o.a. de provincie West-Vlaanderen, het agentschap Onroerend Erfgoed en Raakvlak vertegenwoordigd was.

Geïnteresseerden kunnen het rapport raadplegen via de publicatiedatabank van de Vlaamse Overheid.

Contactpersonen

Elisabeth Van Besien, archeoloog

Wim Van Isacker, projectleider

Het netwerk Onroerend Erfgoed

David Depraetere	archeoloog.....	Leuven/Hasselt
Elisabeth Van Besien	archeoloog.....	Brugge
Karl Cordemans	archeoloog.....	Brussel
Korneel Gheysen	archeoloog.....	Brugge
Sarah Linten	archeoloog.....	Herentals
Anja van der Zalm	landschapsdeskundige.....	Brussel
Bert Van Hooff	landschapsdeskundige.....	Herentals
Frank Debeil	landschapsdeskundige.....	Brugge
Freya Vanthuynne	landschapsdeskundige.....	Leuven
Goedele Aerts	landschapsdeskundige.....	Hasselt
Ingrid Beerens	landschapsdeskundige.....	Leuven
Jeroen Seynaeve	landschapsdeskundige.....	Gent
Karen De Kock	landschapsdeskundige.....	Gent
Koen Grieten	landschapsdeskundige.....	Hasselt
Lieven Lavrysen	landschapsdeskundige.....	Herentals
Lieven Merlevede	landschapsdeskundige.....	Gent
Mieke Decoster	landschapsdeskundige.....	Gent
Philippe De Keyser	landschapsdeskundige.....	Leuven
Pieter Van Uytzel	landschapsdeskundige.....	Herentals
Rein Vergauwen	landschapsdeskundige.....	Brugge
Siska Van De Steene	landschapsdeskundige.....	Brugge
Stefan Van Riet	landschapsdeskundige.....	Herentals
Stijn Hermans	landschapsdeskundige.....	Hasselt
Thomas Allemeersch	landschapsdeskundige.....	Brugge
Thomas Dreesen	landschapsdeskundige.....	Herentals
Wouter Pattyn	landschapsdeskundige.....	Gent

Colofon

Cultuurhistorisch jaaroverzicht 2021-2022.

Vlaamse Landmaatschappij, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

Tel. 02 543 72 00 - Fax 02 543 73 99 - www.vlm.be

De vermelde contactpersonen zijn per e-mail te bereiken via 'voornaam.familienaam@vlm.be' waarbij familienaam in één woord wordt geschreven.

Foto's: VLM fotoarchief

Depotnummer: D/2023/3241/172

V.U.: Vlaamse Landmaatschappij, Toon Denys, Koning Albert II-laan 15, 1210 Brussel

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Koning Albert II-laan 15
1210 Brussel
Tel. 02 543 72 00
www.vlm.be